

1. רקע

מקום המדינה ועד היום נהרגו למעלה מ-30,000 בני אדם בתאונות דרכים. בשנת 2008 בלבד נהרגו 438 בני אדם מתוכם 35 ילדים אשר קיפחו את חייהם בתאונות דרכים בכבישי הארץ. בשנת 2006 החליטה ממשלת ישראל להציב את המאבק בתאונות הדרכים כיעד לאומי שהתבטא באימוץ עיקרי ועדת שיינין שבחנה את נושא הבטיחות בדרכים בחברה הישראלית והמלצותיה ובאישור חוק הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים;

"מוקמת בזה הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים

אשר תפעל להגברת הבטיחות בדרכים...

הרשות תפעל במסגרת מדיניות הממשלה ובכפוף להחלטות השר..."

ההחלטה על הקמתה של רשות לאומית עצמאית מצביעה על הכרתה של ממשלת ישראל כי מצב הבטיחות בדרכים במדינת ישראל הינו נושא הנמצא בליבת העשייה ואשר מחייב התייחסות ייחודית ובניית תוכנית אסטרטגית ברת ביצוע שמטרתה שינוי בתרבות השימוש בדרך במטרה להוריד את מספר התאונות, הנפגעים וההרוגים בכבישי הארץ.

חזון הרשות אשר הוקמה ב-2007 הינו "הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים מובילה תרבות של חברה בטוחה וסובלנית בדרכים ופועלת בנחישות והתמדה "לגעת באפס". בהתאם הוגדר הייעוד להוביל את האסטרטגיה הלאומית, להוות מרכז מידע לאומי, לכונן לתאם ולבקר את פעילות השותפים על מנת לעצב תרבות נהיגה בטוחה, להפחית את מספר תאונות הדרכים ומספר ההרוגים בישראל.

הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים רואה בתכנון ויישום תכנית לאומית בבטיחות ילדים בדרכים מרכיב חשוב בהתמודדות עם תאונות הדרכים וקידום תרבות של בטיחות.

2. נתוני היפגעות של ילדים בתאונות דרכים בישראל

תאונות דרכים הן הגורם העיקרי לתמותת ילדים בארץ.

תאונות דרכים הן הסיבה המובילה לתמותת ילדים במדינת ישראל, והסיבה השנייה לאשפוז כתוצאה מפגיעות חיצוניות. אחוז ניכר של היפגעות ילדים בתאונות דרכים באה לידי ביטוי בשלושה מצבי פגיעה: הולכי רגל, נוסעים ברכב ורוכבי אופניים.

להלן נתוני הפגעות ילדים רלוונטים (מדגם ממכלול הנתונים הקיימים):

- ◆ מידי שנה נהרגים בממוצע 6 ילדים בני 0-17 כרוכבי אופניים, מניתוח נתוני אשפוז הטראומה בעשרה בתי חולים עולה כי מידי שנה מאושפדים בממוצע 660 ילדים עקב היפגעות בתאונות אופניים.
- ◆ בכל שנה נפגעים ילדים ואחדים אף נהרגים בתאונות המתרחשות בהסעה לבית הספר וממנו.
- ◆ בשנת 2008 נהרגו 8 ילדים מהמגזר הלא יהודי, מתוכם 7 כתוצאה מנסיעה לאחור של רכב.

לטראומה והאובדן הגדול של המשפחה מתווסף ההיבט כלכלי - המחיר הכלכלי והחברתי של אובדן ילד בתאונה המהווה נטל כבד נוסף על המשפחה, מערכת הבריאות, החינוך והמדינה כולה.

3. תוכנית לאומית לבטיחות ילדים בדרכים בארץ ובעולם

הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים מובילה מהלך לכתיבה ויישום של תוכנית לאומית לבטיחות ילדים בדרכים.

אוכלוסיית הילדים הינה אוכלוסיה המוגדרת בסיכון בתחום הבטיחות בדרכים, הן בשל נתוני ההיפגעות והן בשל הצורך בהתייחסות ומתן מענה ייחודי לצרכיה.

**הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים רואה בתכנון ויישום תכנית לאומית
בבטיחות ילדים בדרכים מרכיב חשוב בהתמודדות עם תאונות הדרכים וקידום
תרבות של בטיחות.**

ביוזמה זו של הקמת פורום לאומי לבטיחות ילדים בדרכים, מצטרפת הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים למהלך רחב שמטרתו גיבוש תוכנית לבטיחות ילדים בישראל, מהלך המתקיים במקביל ב-28 מדינות, ביניהן ישראל החברות בברית האירופאית בהקשר מהלך זה. בישראל מקדמת את התהליך עמותת "בטרם" לבטיחות ילדים כנציגת European Child Safty Alliance.

מטרת מהלך עולמי זה הינו להביא מדינות לערוך מיפוי ולפתח תוכניות לאומיות ממסלוליות לקידום בטיחות ילדים ומניעת היפגעותם.

כחלק מהיוזמה האירופאית, פותחו כלים מחקריים שנועדו לאפשר פיתוח תוכנית פעולה לבטיחות ילדים וקביעת מדיניות להפחתת היפגעות ילדים מבוססות על הידע העולמי שהצטבר עד כה בנושא.

תוכנית לאומית רב שנתית לבטיחות ילדים בדרכים תלווה, תחזק ותחזק מהלך זה.

התהליך ילווה בחומר הדרכה מקצועי לבטיחות ילדים אשר מאגד את הידע העולמי הקיים בקרב המומחים הפועלים לצמצום היפגעות לא מכוונות של ילדים. מדובר בהצגת ניסיון מיטב, המשלב את הראיות המחקריות הטובות ביותר הזמינות יחד עם המומחיות המעשית של אנשי מקצוע בעולם האמיתי.

הכלים אשר יעמדו לרשות הפורום הם:

- ◆ מדריך מקצועי לבטיחות ילדים המאגד את הידע העולמי הקיים לגבי דרכי מניעת היפגעות וקידום בטיחות ילדים אשר הוכחו כעובדים וכבעלי הסיכוי הרב ביותר להצלחה. פרסום יחודי של האיחוד האירופי וארגון 'בטרם'.
- ◆ דוחות מיפוי מצב בטיחות הילדים - המספקים תמונת מצב השוואתית למדינות אירופה ומסייעים לזיהוי פערי מדיניות, להערכת דרכים להתקדמות ולקביעת סדרי עדיפויות לפעולה. דוח מיפוי זה מבוסס על מחקר של האיחוד האירופי וארגון 'בטרם'. ייצא לאור במאי 2009.
- ◆ מידע ונתונים בנושא היפגעות ממרכז המידע הלאומי לבטיחות בדרכים של הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים, סקירות ספרות שיספקו דרכי מניעה מוכחות והמלצות לפעולה.
- ◆ דוחות הסוקרים פעילות במדינות השונות בתחומי תוכן ספציפיים (קסדות, הסעות תלמידים). כלים שיסיעו לליווי תהליך בניית התכנית הלאומית והטמעתה.
- ◆ מחקרים וסקרים בתחומי היפגעות ילדים שנערכו על ידי הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים ומקורות אחרים.

4. הקמת פורום לאומי לבטיחות ילדים בדרכים במדינת ישראל

מטרת העל של התוכנית להביא לצמצום מספר מקרי התמותה וההיפגעות של ילדים בתאונות דרכים.

התוכנית הלאומית לבטיחות ילדים בדרכים הינה רב-שנתית הכוללת קביעת יעדים משותפים לכלל הגורמים העוסקים בשלומם של אוכלוסיית הילדים בישראל, קביעת סדרי עדיפויות, לפעילויות ארוכות וקצרות טווח, הגדרת תחומי אחריות של השותפים, וכן משאבים הנדרשים לשם יישום סדרי עדיפויות אלו.

בבסיס הפורום הלאומי לבטיחות ילדים בדרכים מצוייה התפיסה המערכתית. אנו מאמינים (ונסיון במדינות העולם מלמד) כי לשם השגת תמיכה מקומית וארצית יש לשלב בין כלל הגורמים הרלוונטיים לבטיחות ילדים במטרה לעצב תוכנית לאומית בנושא. שיתוף זה יסייע בחיזוק הערובה להטמעה של התוכנית. הניסיון מראה גם שחשוב שדמות בכירה בעלת חשיבות אסטרטגית או ייצוגית יוביל או יצטרף לתוכנית ויפעל להכללת כל המגזרים הרלוונטיים בתהליך התכנון, כדי ליצור בעלות קולקטיבית. חשוב גם לציין כי הצפייה היא כי משרדי ממשלה יקצו משאבי אנוש וכלכלה על מנת לקדם את התוכנית הלאומית.

על מנת להבטיח הטמעה של התוכנית המוגמרת וקבלת המשאבים הנחוצים מהמדינה, חשוב ביותר לזכות בהכרה ותמיכה רשמית של רשויות השלטון. כלומר, יש צורך להעביר את התוכנית תהליך אישור דו-שלבי רשמי, שבמרבית המדינות כולל אישור על ידי השרים הממונים ולאחר מכן אישור ברמה הגבוהה ביותר (על ידי ראש הממשלה או הקבינט) כמסמך ממשלתי רשמי בעל בסיס חוקי (לדוגמה, חקיקה). בטיחות ילדים היא מטבעה רב-תחומית ונוגעת לאנשי מקצוע רבים, ביניהם אפידמיולוגים ואנשי בריאות הציבור, אנשי חינוך, כלכלנים, מהנדסים, אנשי מדיניות ציבורית ומחוקקים, פסיכולוגים וסוציולוגים, אנשי שיווק ותקשורת, ממציאים ויוצרים.

אנו מאמינים כי גיוס כל הגורמים הנ"ל כולל משרדי ממשלה רבים הנוגעים לתחום בטיחות ילדים, לרבות משרד הבריאות, ראש הממשלה, החינוך, הרווחה, המשפטים, הספורט, התחבורה, התמ"ת, הפנים, הקליטה, האוצר, הבינוי השיכון ואחרים, יבטיחו יישום מוצלח של תוכנית לאומית אשר תביא לצמצום היפגעות ילדים בדרכים.

לפיכך פועלת הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים להקמת פורום לאומי לבטיחות ילדים בדרכים, אשר יהווה זירת מפגש ללימוד התחום, תכנון פעילות ויישומה, באופן יעיל ומתואם ולאורך זמן.

התכנית הלאומית לבטיחות ילדים בדרכים מלווה בייעוץ על ידי ארגון 'בטרם' לבטיחות ילדים.

הנחות יסוד

- א. התוכנית תתייחס למניעת פגיעות לא מכוונות (תאונות) בילדים בדרכים.
  - ב. התוכנית תתייחס לפעולות שיבוצעו בתקציב הנוכחי ואפשרויות עתידיות.
  - ג. התוכנית תתייחס לרמה הלאומית ולרמה המקומית.
  - ד. התוכנית תתייחס לכלל מנגנוני הפגיעה של תאונות דרכים: הולכי רגל, נוסעים ברכב, רוכבי אופנים, ועוד.
  - ה. התוכנית תתייחס להיבטים הייחודיים לילדים ולצרכיהם המובחנים מצרכי המבוגרים.
  - ו. התכנית תתייחס לקבוצות בסיכון לרבות ילדים במגזר הערבי וילדים חרדים.
  - ז. התוכנית תתייחס לכלל אסטרטגיות המניעה: העצמה ובניית יכולות (Empowerment & Education), שיווק ועיצוב תודעתי (Exposure), מידע, מחקר ותכניות (Evidence Based & Evaluation); מדיניות ושינויים מערכתיים (Enactment & Enforcement); שיפור תשתיות ומוצרים (Engineering & Environmental Modifications) ותמרוץ כלכלי (Economic Incentive & Resources).
- התכנית תתייחס לתהליכי עבודה **שכבר קיימים** ברשות ותעצמם.

תיאור המהלך:

1. תכנון ויישום תוכנית לאומית רב שנתית לבטיחות ילדים בדרכים במדינת ישראל. התכנון יכלול, בין היתר:
  - א. לימוד ומיפוי מצב נוכחי של בטיחות ילדים בדרכים וזיהוי פערים.
  - ב. הגדרת יעדים ומטרות לאומיות להגברת בטיחותם של ילדי ישראל בדרכים.
  - ג. בחירת נושאים קריטיים לטיפול וקביעת סדרי עדיפויות.
  - ד. הגדרת הפעולות הספציפיות לטווח הקצר והארוך, על תחומי אחריות ארגוניים ומשאבים נדרשים ליישום.
  - ה. בניית תוכנית עבודה לכל משרד ומשרד בהתבסס על פעולות מבוססות ניסיון מוכח.
  - ו. מעקב אחר יישום תכנית עבודה רב שנתית למשרדי הממשלה ולגורמים הלא ממשלתיים באמצעות הפורום הלאומי לבטיחות ילדים בדרכים.
2. שותפות במהלך הלאומי הכולל תכנון ויישום תוכנית לאומית **לכלל תחומי בטיחות הילדים בישראל.**

משימות הנגזרות מהתהליך:

1. הגדרת יעדים ומטרות לאומיות להעלאת בטיחות הילדים בדרכים בישראל.
2. פיתוח תשתית של כלים ומידע כחלק מן המהלך של האיחוד האירופאי.
3. קביעת סדרי עדיפויות למניעת היפגעות ילדים וקידום בטיחות ילדים בדרכים בישראל.
4. הגדרת הפעולות הספציפיות לטווח הקצר והארוך, על תחומי אחריות ארגוניים ומשאבים נדרשים ליישום.
5. הובלת תכנית עבודה רב שנתית למשרדי הממשלה ולגורמים הלא ממשלתיים באמצעות הפורום הלאומי לבטיחות ילדים בדרכים.

5. מאפייני היפגעות בתאונות דרכים בקרב ילדים

עמידה ביעד הלאומי להפחתת תאונות הדרכים מחייבת התייחסות נפרדת לאוכלוסיית הילדים שהיא בעלת מאפייני היפגעות ודרכי מניעה ייחודיים.

ילדים - אינם מבוגרים קטנים

מעורבות ילדים בתאונות דרכים וסוגי היפגעותם קשורה לגיל הילדים ולשלב ההתפתחותי בו הם נמצאים. ההתפתחות הקוגניטיבית והרגשית של ילדים, המתבטאת, בין היתר, בספונטאניות, ובפעולות חסרות דאגה, היא כזו שלעיתים הם אינם מעריכים כראוי את הסכנות המצויות בסביבתם או אלו הכרוכות באופן התנהגותם.

על מנת להתמודד עם בעיית היפגעות הילדים בדרכים יש להכיר במאפיינים הייחודיים של ילדים המעמידים אותם בסיכון לתאונות דרכים. בין מאפיינים אלו:

מאפיינים קוגניטיביים-התפתחותיים הכוללים, בין היתר, יכולת מוגבלת להעריך מרחקים ומהירויות, קושי להבחין בין ימין לשמאל וחשיבה מאגית: לדוגמא: "אני רואה אותה אז היא רואה אותי" (האנשת המכונית).

מאפיינים גופניים פיזיולוגיים הכוללים חוסר יכולת אומדן מרחק עד גיל 6-7; מוגבלות בראייה וראות עקב קומתם הנמוכה, ראייתם האגפית המצומצמת, ואי יכולתם לשנות במהירות את מוקד הראייה ממרחק קצר למרחק ארוך; רגישות שמיעתית נמוכה וקושי באיתור מקורות הקול בילדים מתחת לגיל 7. הסחת דעת מקולות בלתי רלוונטיים במידה רבה יותר ממבוגרים.

מאפיינים רגשיים הכוללים קושי לשלוט בדחפים פתאומיים בקרב הגיל הרך (שליטה הכרחית כאשר משתמשים בדרך. לעתים קרובות הילד מעריך את המצב בשלב הריצה לכביש, לעומת מבוגר שמעריך עוד לפני שמגיע לסף המדרכה); מוגבלות ביכולת השמירה העצמית מחד, ובתפיסת הסיכון מאידך. אי הבנת משמעות הפגיעה והסופיות של המוות.

דרכי מניעה ייחודיות לילדים

יש הכרח לפעול בדרכי מניעה מוכחים הרלוונטיים לילדים בלבד. כך למשל, שינויי סביבה ומוצר הייחודיים לילדים, מכיוון שסביבות ומוצרים רבים מהווים סיכון נוסף לילדים כיוון שהם מתוכננים לצרכי מבוגרים.

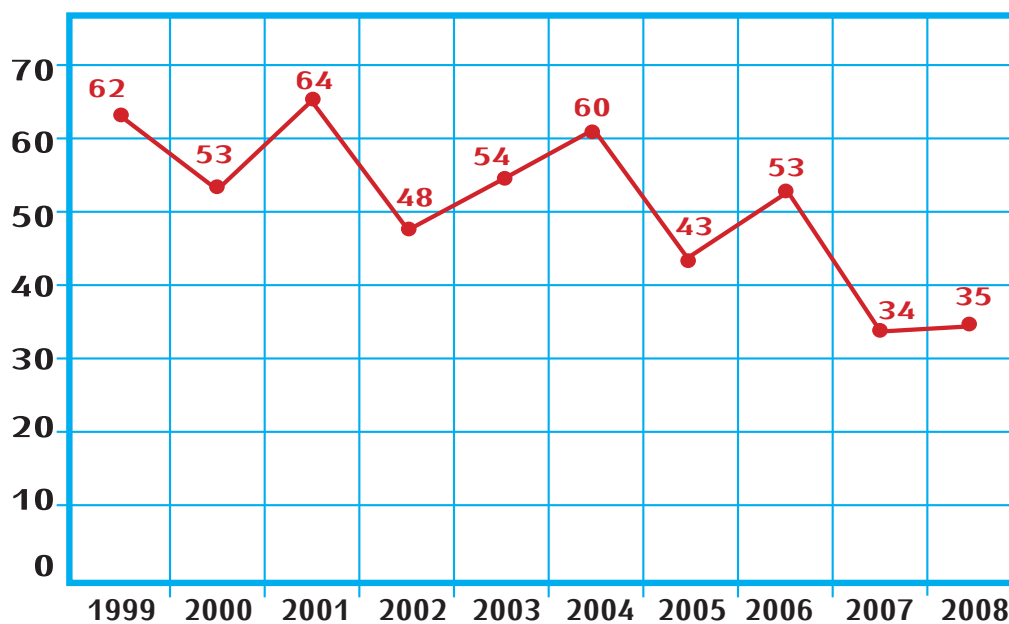
השקעה בילדים של היום השקעה במבוגרים של המחר!

העלאת מודעות בקרב ילדים לנושא בטיחות בעודם צעירים וקידום סביבה בטוחה לילדים, יכולה להפחית את מספר ההיפגעויות גם בטווח הארוך. באמצעות לימוד של מניעה ראשונית ניתן להטמיע בילדים כישורי חיים אשר יקדמו בטיחות, ואשר יפחיתו היפגעויות הן בתקופת ילדותם והן בהמשך חייהם כאנשים בוגרים.

נספח

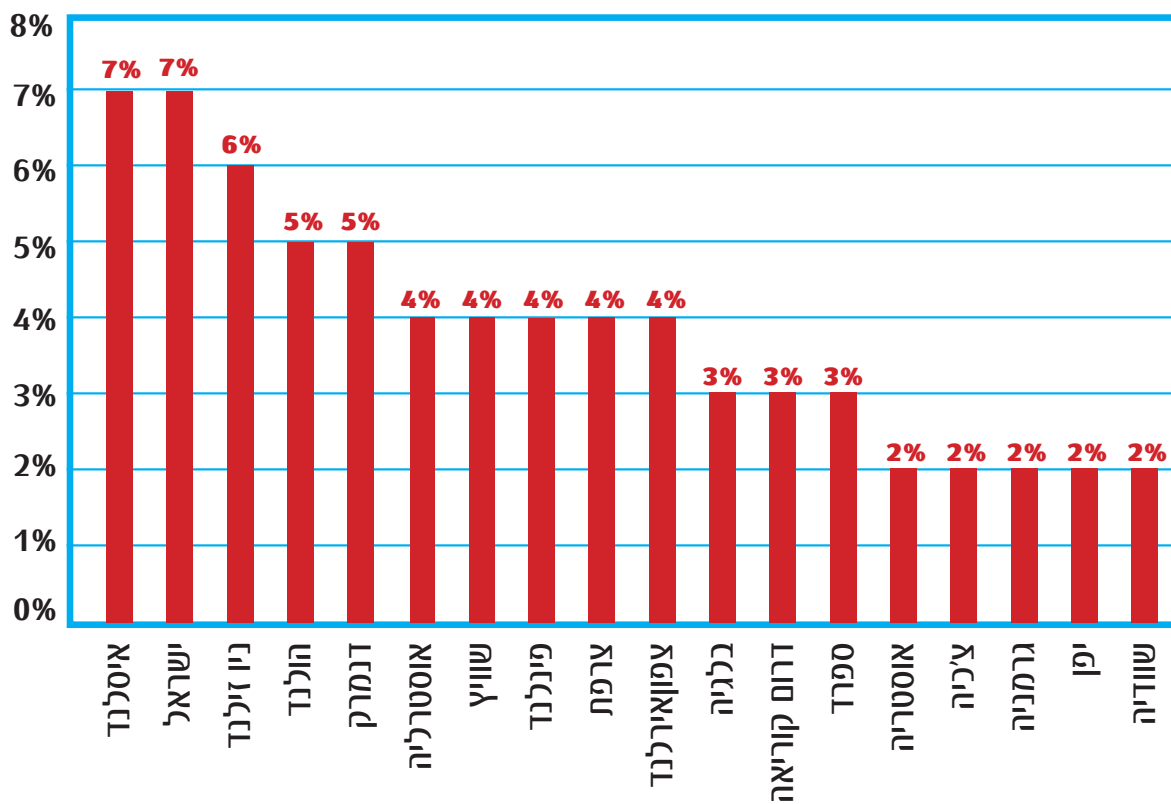
תרשים 1

ילדים (0-14) הרוגים בתאונות דרכים על פי שנים.

תרשים 2

שיעור ילדים (0-14) הרוגים בתאונות דרכים בשנת 2007, השוואה בינלאומית *

* ממאגר הנתונים של IRTAD